

7.1

Suurin osa suorituksista on välillä 6–10 pistettä. Kaksi 1 pisteen suoritusta poikkeavat näistä selvästi.

Ratkaistaan tehtävä GeoGebran taulukkolaskennalla.

1) Koko jakauma

Syötetään pisteet ja frekvenssit taulukkolaskentaan ja määritetään tilastolliset tunnusluvut.

	A	B
1	Pisteet	f
2	1	2
3	6	1
4	7	2
5	8	4
6	9	5
7	10	3

n	17
Keskiarvo	7.5882
σ	2.6359
s	2.717
Σx	129
Σx^2	1097
Min	1
Q1	7
Mediaani	8
Q3	9
Max	10

Moodi on 9 pistettä.

Mediaani on 8 pistettä.

Keskiarvo on 7,6 pistettä.

Vaihteluvälin pituus on $10 - 1 = 9$ pistettä.

Keskihajonta on 2,7 pistettä.

2) Jakauma ilman 1 pisteen suorituksia

Poistetaan 1 pisteen suoritukset ja määritetään tilastolliset tunnusluvut.

	A	B
1	Pisteet	<i>f</i>
2	6	1
3	7	2
4	8	4
5	9	5
6	10	3

n	15
Keskiarvo	8.4667
σ	1.147
s	1.1872
Σx	127
Σx^2	1095
Min	6
Q1	8
Mediaani	9
Q3	9
Max	10

Moodi on 9 pistettä.

Mediaani on 9 pistettä.

Keskiarvo on 8,5 pistettä.

Vaihteluvälin pituus on $10 - 6 = 4$ pistettä.

Keskihajonta on 1,2 pistettä.

Vastaus

Koko jakauma: moodi 9 p, mediaani 8 p, keskiarvo 7,6 p, vaihteluvälin pituus 9 p ja keskihajonta 2,7 p.

Ilman yhden pisteen suorituksia: moodi 9 p, mediaani 9 p, keskiarvo 8,5 p, vaihteluvälin pituus 4 p ja keskihajonta 1,2 p.

Ilman poikkeavia havaintoja keskiarvo on selkeästi korkeampi ja vaihteluvälin pituus ja keskihajonta pienempiä.

7.2

- a) Kaikki havaintoarvot ovat välillä 7–10. Jakaumaan ei sisälly poikkeavia arvoja.
- b) Suurin osa havaintoarvoista on välillä 1–3. Kaksi havaintoarvoa 10 poikkeavat näistä selvästi.

Tutkitaan tunnuslukuja Geogebbran taulukkolaskennalla.

1) Koko jakauma

Syötetään havaintoarvot ja frekvenssit taulukkolaskentaan ja määritetään tilastolliset tunnusluvut.

	A	B
1	Havaintoarvo	f
2	1	3
3	2	2
4	3	1
5	10	2

n	8
Keskiarvo	3.75
σ	3.6657
s	3.9188
Σx	30
Σx^2	220
Min	1
Q1	1
Mediaani	2
Q3	6.5
Max	10

Moodi on 1, mediaani 2 ja keskiarvo 3,75.

2) Jakauma ilman 1 pisteen suorituksia

Poistetaan havaintoarvot 10 ja määritetään tilastolliset tunnusluvut.

	A	B
1	Havaintoarvo	<i>f</i>
2	1	3
3	2	2
4	3	1

n	6
Keskiarvo	1.6667
σ	0.7454
s	0.8165
Σx	10
Σx^2	20
Min	1
Q1	1
Mediaani	1.5
Q3	2
Max	3

Moodi on 1, mediaani 1,5 ja keskiarvo 1,67.

Poikkeavat havaintoarvot eivät vaikuta moodiin, mutta koska poikkeavat havaintoarvot ovat selkeästi suurempia kuin muut havaintoarvot, ne kasvattavat keskiarvoa ja mediaanin arvoa. Ilman poikkeavia arvoja mediaani ja keskiarvo ovat pienempiä.

Vastaus

- a) Jakaumaan ei sisälly poikkeavia arvoja.
- b) Havaintoarvo 10 poikkeaa selvästi muista. Ilman poikkeavia arvoja mediaani ja keskiarvo ovat pienempiä.
(Mediaani 2 ja keskiarvo 3,75. Ilman havaintoarvoa 10 mediaani 1,5 ja keskiarvo 1,67.)

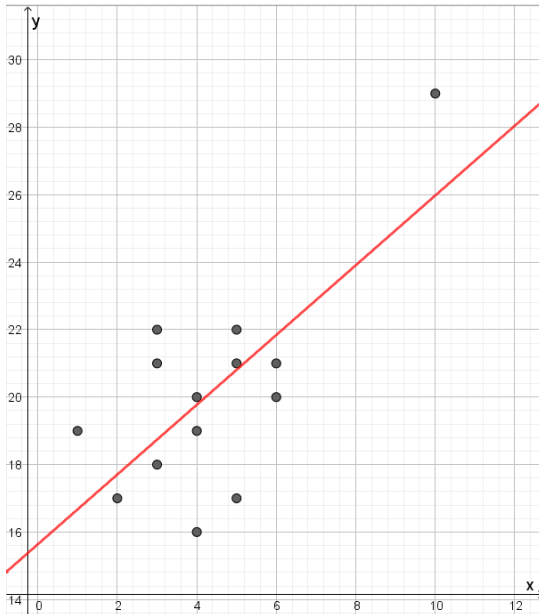
7.3

Ratkaistaan tehtävä GeoGebran taulukkolaskennalla.

Valitaan selittäväksi muuttujaksi x tuloluokka ja selitettäväksi muuttujaksi y onnellisuus. Taulukoidaan havaintoarvot.

	A	B
1	Tuloluokka x	Onnellisuus y
2	1	19
3	3	22
4	3	21
5	4	20
6	5	21
7	5	17
8	6	21
9	2	17
10	3	18
11	4	19
12	4	16
13	5	22
14	6	20
15	10	29

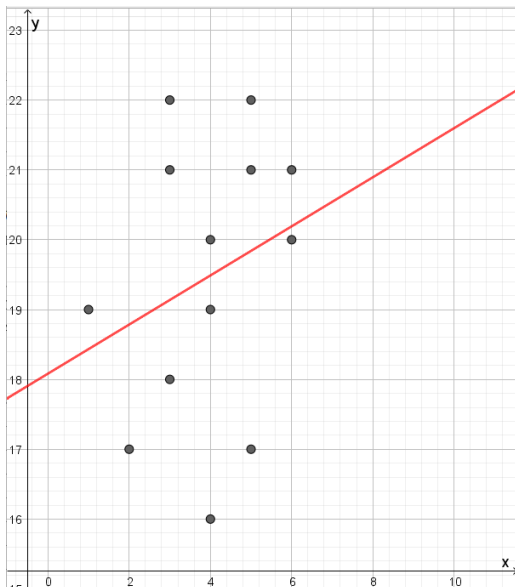
Piirretään hajontakuvio ja määritetään korrelaatiokerroin.

KeskiarvoX	4.3571
KeskiarvoY	20.1429
Sx	2.17
Sy	3.1831
r	0.7048
p	0.4128
Sxx	61.2143
VarianssiY	131.7143
Sxy	63.2857
R ²	0.4967
SSE	66.287

Korrelaatiokertoimen $r = 0,70$ perusteella tuloluokan ja onnellisuuden välillä näyttää olevan huomattava positiivinen lineaarinen riippuvuus.

Hajontakuvioista nähdään, että aineistoon sisältyy yksi muista selvästi poikkeava havainto. Poistetaan taulukosta rivillä 15 oleva havainto, piirretään uusi hajontakuvio ja määritetään korrelaatiokerroin.

KeskiarvoX	3.9231
KeskiarvoY	19.4615
Sx	1.4979
Sy	1.9839
r	0.2653
ρ	0.2617
Sxx	26.9231
VarianssiY	47.2308
Sxy	9.4615
R^2	0.0704
SSE	43.9057

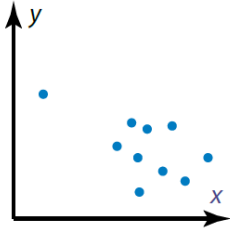
Nyt korrelaatiokertoimen $r = 0,27$ perusteella tuloluokan ja onnellisuuden välinen lineaarinen riippuvuus onkin voimakkuudeltaan merkityksetön.

Vastaus

Tuloksiin sisältyy yksi poikkeava havainto. Kun se poistetaan, lineaarisen riippuvuuden voimakkuus muuttuu huomattavasta merkityksettömäksi.

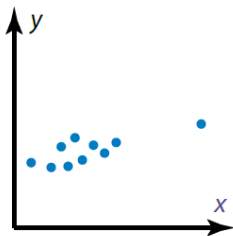
7.4

- a) Tuloksiin sisältyy yksi poikkeava havaintoarvo.

Poikkeava havaintoarvo on koordinaatistossa ylävasemmalla. Kun se poistetaan, lineaarinen riippuvuus heikkenee, sillä havaintoarvot sopivat huonommin suoralle.

- b) Tuloksiin sisältyy yksi poikkeava havaintoarvo.

Poikkeava havaintoarvo on koordinaatistossa yläoikealla. Kun se poistetaan, lineaarinen riippuvuus säilyy edelleen voimakkaana, sillä havaintoarvot sopivat edelleen hyvin suoralle.

Vastaus

- a) Tuloksiin sisältyy yksi poikkeava havainto. Kun se poistetaan, lineaarinen riippuvuus heikkenee.
- b) Tuloksiin sisältyy yksi poikkeava havainto. Kun se poistetaan, lineaarinen riippuvuus säilyy voimakkaana.

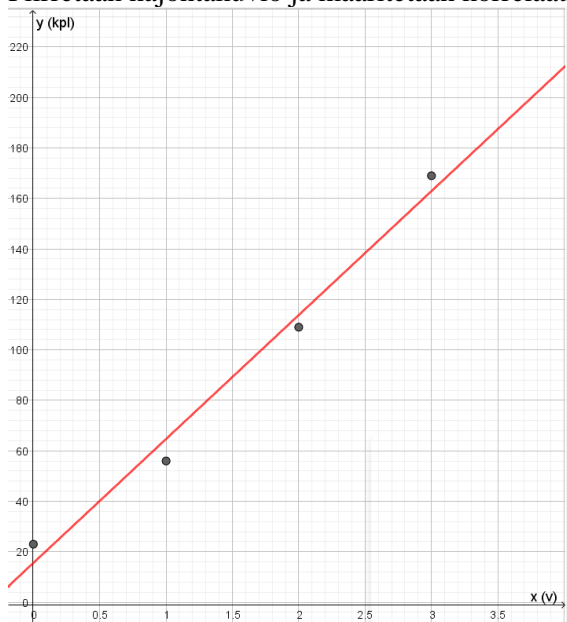
7.5

- a) Ratkaistaan tehtävä GeoGebran taulukkolaskennalla.

Muuttuja x on vuodesta 2010 kulunut aika vuosina ja muuttuja y täyssähköautojen määrä. Taulukoidaan havaintoarvot.

	A	B
1	Aika x (v)	Täyssähköautojen määrä y (kpl)
2	0	23
3	1	56
4	2	109
5	3	169

Piirretään hajontakuviot ja määritetään korrelaatiokerroin.

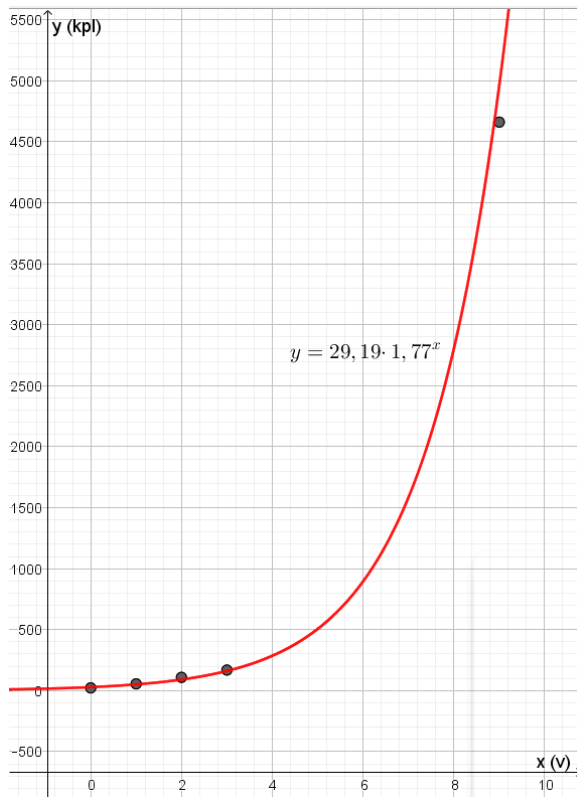

KeskiarvoX	1.5
KeskiarvoY	89.25
Sx	1.291
Sy	63.8873
r	0.9922
ρ	1
Sxx	5
VarianssiY	12244.75
Sxy	245.5
R ²	0.9844
SSE	190.7

Hajontakuvion ja korrelaatiokertoimen $r \approx 0,99$ perusteella muuttujien välillä näyttää olevan voimakas positiivinen lineaarinen riippuvuus.

Regressiosuoran yhtälö $y = 49,1x + 15,6$ antaa vuoden 2025 ennusteeksi $y = 49,1 \cdot 15 + 15,6 \approx 752$ täyssähköautoa.

- b)** Lisätään taulukkoon havaintoarvo $x = 9$ ja $y = 4661$, piirretään uusi hajontakuviokuva ja kokeillaan, mikä regressiomalli näyttää sopivan parhaiten havaintoarvoihin.

KeskiarvoX	3
KeskiarvoY	1003.6
Sx	3.5355
Sy	2045.2972
r	0.9568
p	1
Sxx	50
VarianssiY	16732963.2
Sxy	27676
R ²	0.9945
SSE	91790.0655

Regressiomalliksi näyttää sopivan eksponentiaalinen malli (Kasvu).

Regressiokäyrän yhtälö $y = 29,19 \cdot 1,77^x$ antaa vuoden 2025 ennusteeksi $y = 29,19 \cdot 1,77^{15} \approx 153000$ täyssähköautoa.

- c) Molemmat ennusteet sisältävät epävarmuutta. Ne myös poikkeavat toisistaan merkittävästi. Korrelaatiokertoimen perusteella a-kohdassa lineaarinen riippuvuus on voimakas, mutta harha johtuu havaintoarvojen vähyydestä. Varmemman ennusteen tekemiseen tarvitaan enemmän havaintoarvoja.

Vastaus

- a) lineaarisen mallin mukaan 752
- b) eksponentiaalisen mallin mukaan 153 000
- c) Molemmat ennusteet sisältävät epävarmuutta. Varmemman ennusteen tekemiseen tarvitaan enemmän havaintoarvoja.

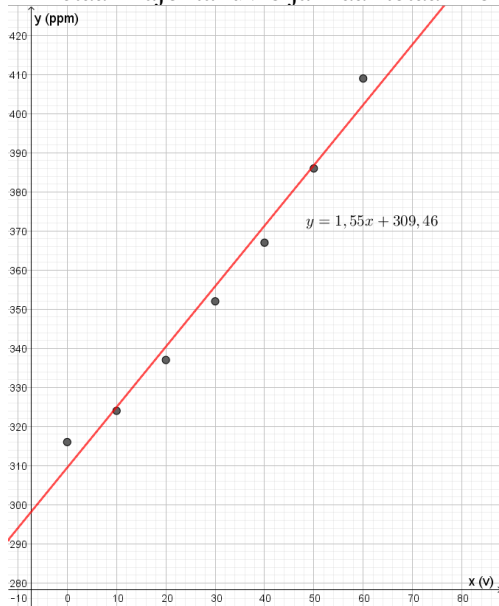
7.6

a) Ratkaistaan tehtävä GeoGebran taulukkolaskennalla.

Muuttuja x on vuodesta 2058 kulunut aika vuosina ja muuttuja y hiilidioksidipitoisuuden keskiarvo maaliskuussa. Taulukoidaan havaintoarvot.

	A	B
1	Aika x (v)	Hiilidioksidipitoisuus (ppm)
2	0	316
3	10	324
4	20	337
5	30	352
6	40	367
7	50	386
8	60	409

Piirretään hajontakuviio ja määritetään korrelaatiokerroin.

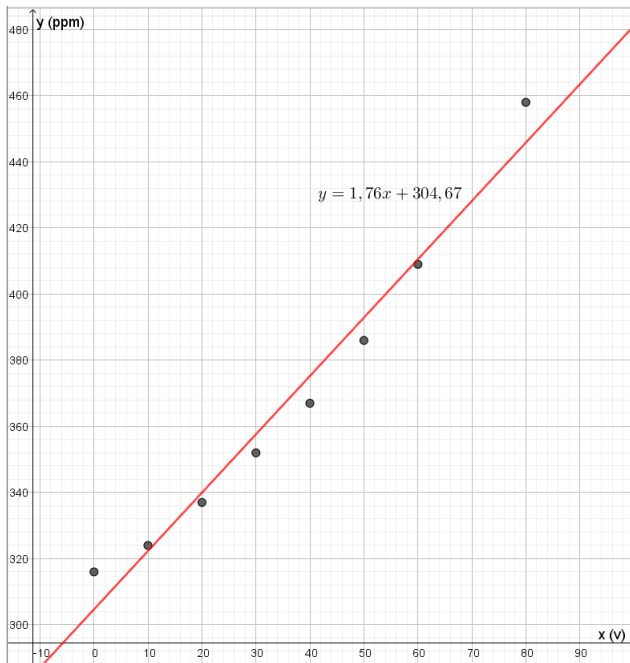
KeskiarvoX	30
KeskiarvoY	355.8571
Sx	21.6025
Sy	33.7413
r	0.9901
ρ	1
Sxx	2800
VarianssiY	6830.8571
Sxy	4330
R^2	0.9803
SSE	134.8214

Hajontakuvion ja korrelaatiokertoimen $r \approx 0,99$ perusteella muuttujien välillä näyttää olevan voimakas positiivinen lineaarinen riippuvuus.

Regressiosuoran yhtälö $y = 1,55x + 309,46$ antaa vuoden 2058 ennusteeksi $y = 1,55 \cdot 100 + 309,46 \approx 464$ ppm.

Havaintoarvoja, joiden perusteella ennuste on tehty, on kohtuullinen määrä ja niiden perusteella tehdyn hajontakuvion ja korrelaatiokertoimen perusteella muuttujien välillä on voimakas positiivinen lineaarinen riippuvuus. Ennusteen tekemiseen käytetty aineisto on kerätty 60 vuoden aikana, mutta ennuste tehdään 40 vuoden päähän viimeisimmästä havaintoarvosta, joten tämä tuo ennusteeseen lisää epävarmuutta.

- b)** Lisätään taulukkoon havaintoarvo $x = 80$ ja $y = 458$ piirretään uusi hajontakuvi ja määritetään korrelaatiokerroin

KeskiarvoX	36.25
KeskiarvoY	368.625
Sx	26.6927
Sy	47.7492
r	0.9862
ρ	1
Sxx	4987.5
VarianssiY	15959.875
Sxy	8798.75
R^2	0.9726
SSE	437.4687

Hajontakuvion ja korrelaatiokertoimen $r \approx 0,99$ perusteella muuttujien välillä näyttää olevan edelleen voimakas positiivinen lineaarinen riippuvuus.

Regressiosuoran yhtälö $y = 1,76x + 304,67$ antaa vuoden 2058 ennusteeksi $y = 1,76 \cdot 100 + 304,67 \approx 481$ ppm.

Vastaus

a) 464 ppm

b) 481 ppm

7.7

- a) Asetetaan appletilla havaintoarvojen lukumääräksi $n = 3$. Appletista saadaan regressiosuoran yhtälöksi $y = 73x + 233,33$. Lasketaan y:n arvo, kun $x = 15$.
$$y = 73 \cdot 15 + 233,33 \approx 1328$$
- b) Asetetaan appletilla havaintoarvojen lukumääräksi $n = 5$. Appletista saadaan regressiosuoran yhtälöksi $y = 125,8x + 138,2$. Lasketaan y:n arvo, kun $x = 15$.
$$y = 125,8 \cdot 15 + 138,2 \approx 2025$$
- c) Asetetaan appletilla havaintoarvojen lukumääräksi $n = 7$. Huomataan, että sovitus muuttuu eksponentiaaliseksi. Appletista saadaan regressiokäyrän yhtälöksi $y = 231,32 \cdot 1,28^x$. Lasketaan y:n arvo, kun $x = 15$.
$$y = 231,32 \cdot 1,28^{15} \approx 9383$$
- d) Asetetaan appletilla havaintoarvojen lukumääräksi $n = 9$. Appletista saadaan regressiokäyrän yhtälöksi $y = 229,99 \cdot 1,28^x$. Lasketaan y:n arvo, kun $x = 15$.
$$y = 229,99 \cdot 1,28^{15} \approx 9330$$
- e) Asetetaan appletilla havaintoarvojen lukumääräksi $n = 11$. Appletista saadaan regressiokäyrän yhtälöksi $y = 229,85 \cdot 1,28^x$. Lasketaan y:n arvo, kun $x = 15$.
$$y = 229,85 \cdot 1,28^{15} \approx 9324$$

Vastaus

- a) 1328
- b) 2025
- c) 9383
- d) 9330
- e) 9324

7.8

- a) Luetaan tilastokuvioista työllisyysasteen trendiluvut (sininen käyrä) toukokuulta 2012 ja toukokuulta 2020. Toukokuussa 2012 työllisyysasteen trendiluku on ollut 68 % ja toukokuussa 2020 trendiluku on ollut 70 %.

Verrataan trendilukujen erotusta toukokuun 2012 trendilukuun.

$$\frac{70\% - 68\%}{68\%} \approx 0,029 = 2,9\%$$

Trendiluku nousi 2,9 %.

- b) Luetaan tilastokuvioista työllisyysasteen suurimmat arvot (vihreä käyrä) vuosilta 2012 ja 2020. Toukokuussa 2012 työllisyysasteen suurin arvo on ollut 72 % ja toukokuussa 2020 suurin arvo on ollut 73 %.

Verrataan suurimpien arvojen erotusta vuoden 2012 suurimpaan arvoon.

$$\frac{73\% - 72\%}{72\%} \approx 0,014 = 1,4\%$$

Suurin arvo nousi 1,4 %.

- c) Esimerkiksi kesätyöt ja kausiluontoiset työt esimerkiksi maatalous-, matkailu- ja rakennusalalla aiheuttavat kausivaihteluita työllisyysasteeseen.

Osa töistä on sellaisia, että niitä voi tehdä ainoastaan tiettyyn vuodenaikaan (esim. kesällä mansikan poiminta ja teiden päällystäminen, talvella laskettelukeskusten lipunmyynti).

Vastaus

- a) 68 % ja 70 %, nousi 2,9 %
b) 72 % ja 73 %, nousi 1,4 %
c) kesätyöt, kausiluontoiset työt esimerkiksi maatalous-, matkailu- ja rakennusalalla

7.10

Suurin osa suorituksista on välillä 7–12 pistettä. Kaksi 22 pisteen suoritusta ja yksi 21 pisteen suoritus poikkeavat näistä selvästi.

Ratkaistaan tehtävä GeoGebran taulukkolaskennalla.

1) Koko jakauma

Syötetään pisteet ja frekvenssit taulukkolaskentaan ja määritetään tilastolliset tunnusluvut.

	A	B
1	Pisteet	f
2	7	8
3	9	9
4	10	6
5	11	5
6	12	3
7	22	2
8	24	1

n	34
Keskiarvo	10.4706
σ	4.1105
s	4.1723
Σx	356
Σx^2	4302
Min	7
Q1	9
Mediaani	9.5
Q3	11
Max	24

Moodi on 9 pistettä.

Mediaani on 9,5 pistettä.

Keskiarvo on 10,5 pistettä.

Vaihteluvälin pituus on $24 - 7 = 17$ pistettä.

Keskihajonta on 4,2 pistettä.

2) Jakauma ilman 1 pisteen suorituksia

Poistetaan 22 ja 24 pisteen suoritukset ja määritetään tilastolliset tunnusluvut.

	A	B
1	Pisteet	f
2	7	8
3	9	9
4	10	6
5	11	5
6	12	3

n	31
Keskiarvo	9.2903
σ	1.6302
s	1.6572
Σx	288
Σx^2	2758
Min	7
Q1	7
Mediaani	9
Q3	11
Max	12

Moodi on 9 pistettä.

Mediaani on 9 pistettä.

Keskiarvo on 9,3 pistettä.

Vaihteluvälin pituus on $12 - 7 = 5$ pistettä.

Keskihajonta on 1,7 pistettä.

Vastaus

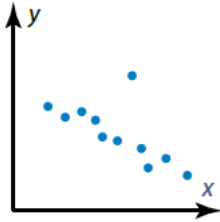
Koko jakauma: moodi 9 p, mediaani 9,5 p, keskiarvo 10,5 p, vaihteluvälin pituus 17 p ja keskihajonta 4,2 p.

Ilman 22 ja 24 pisteen suorituksia: moodi 9 p, mediaani 9 p, keskiarvo 9,3 p, vaihteluvälin pituus 5 p ja keskihajonta 1,7 p.

Ilman poikkeavia havaintoja keskiarvo on alempi ja vaihteluvälin pituus ja keskihajonta pienempiä.

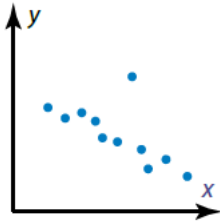
7.11

- a) Poikkeavan havaintoarvon x -koordinaatti ei poikkea merkittävästi muiden havaintoarvojen x -koordinaatista.

Havaintoarvo ei vaikuta merkittävästi muuttujan x keskiarvoon eikä keskihajontaa.

- b) Poikkeavan havaintoarvon y -koordinaatti on selkeästi suurempi kuin muiden havaintoarvojen y -koordinaatit.

Havaintoarvo siis suurentaa muuttujan y keskiarvoa. Tällöin muut arvot poikkeavat enemmän keskiarvosta, jolloin myös keskihajonta suurenee.

Vastaus

- a) ei vaikuta merkittävästi
b) suurentaa keskiarvoa ja keskihajontaa

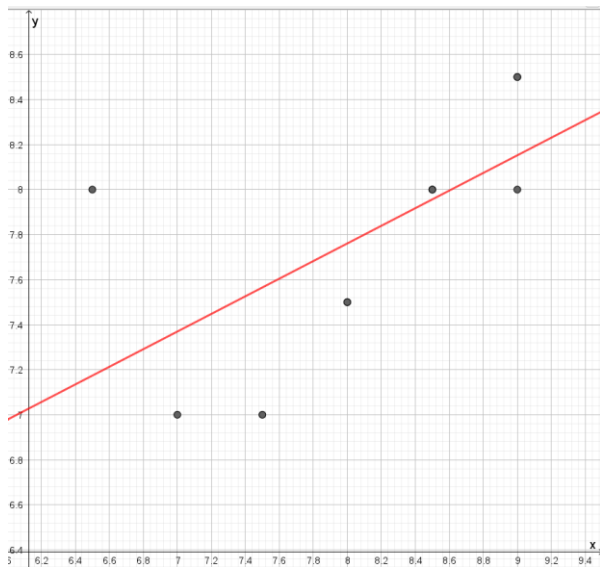
7.12

Ratkaistaan tehtävä GeoGebran taulukkolaskennalla.

Valitaan selittäväksi muuttujaksi x Tuomarin X antamat pisteet ja selitettäväksi muuttujaksi y Tuomarin Y antamat pisteet. Taulukoidaan havaintoarvot.

	A	B
1	Tuomari X	Tuomari Y
2	8	7.5
3	6.5	8
4	8.5	8
5	7	7
6	8	7.5
7	8.5	8
8	9	8
9	9	8.5
10	7.5	7
11	9	8.5

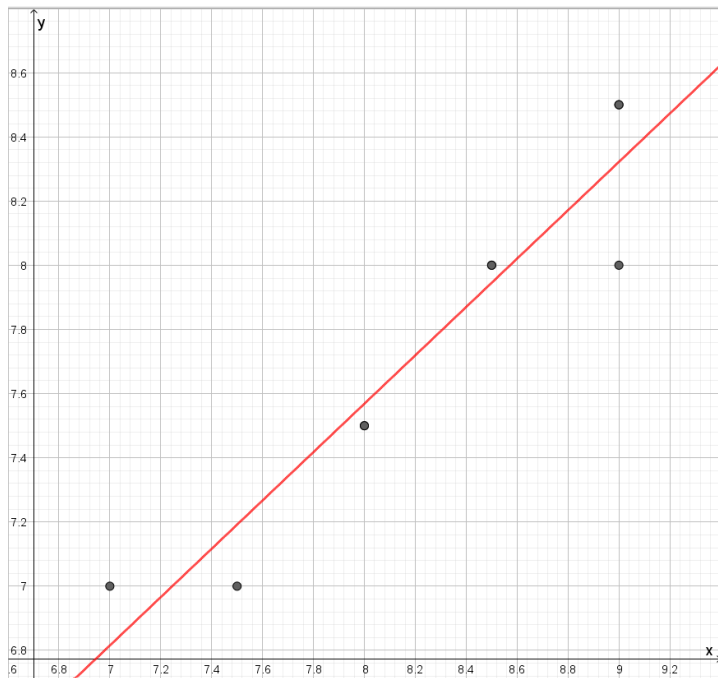
Piirretään hajontakuviota ja määritetään korrelaatiokerroin.

KeskiarvoX	8.1
KeskiarvoY	7.8
Sx	0.8756
Sy	0.5375
r	0.6375
ρ	0.7333
Sxx	6.9
VarianssiY	2.6
Sxy	2.7
R ²	0.4064
SSE	1.5435

Korrelaatiokertoimen $r = 0,64$ perusteella tuomarien pisteiden välillä näyttää olevan huomattava positiivinen lineaarinen riippuvuus.

Hajontakuviosta nähdään, että aineistoon sisältyy yksi muista selvästi poikkeava havainto. Poistetaan taulukosta rivillä 3 oleva havainto, piirretään uusi hajontakuviio ja määritetään korrelaatiokerroin.

KeskiarvoX	8.2778
KeskiarvoY	7.7778
Sx	0.712
Sy	0.5652
r	0.9491
ρ	0.9516
Sxx	4.0556
VarianssiY	2.5556
Sxy	3.0556
R^2	0.9008
SSE	0.2534

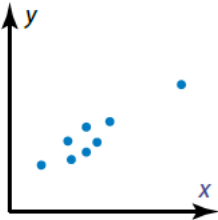
Nyt korrelaatiokertoimen $r = 0,95$ perusteella tuomarien pisteiden välinen lineaarinen riippuvuus onkin voimakkuudeltaan voimakas.

Vastaus

Tuloksiin sisältyy yksi poikkeava havainto. Kun se poistetaan, lineaarisen riippuvuuden voimakkuus muuttuu huomattavasta voimakkaaksi.

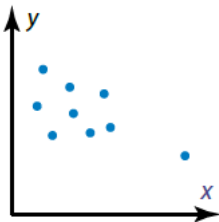
7.13

- a) Tuloksiin sisältyy yksi poikkeava havaintoarvo.

Poikkeava havaintoarvo on koordinaatistossa ylävasemmalla. Kun se poistetaan, korrelaatio säilyy edelleen voimakkaana, sillä havaintoarvot sopivat edelleen hyvin suoralle.

- b) Tuloksiin sisältyy yksi poikkeava havaintoarvo.

Poikkeava havaintoarvo on koordinaatistossa yläoikealla. Kun se poistetaan, korrelaatio heikkenee, sillä havaintoarvot sopivat huonommin suoralle.

Vastaus

- a) Tuloksiin sisältyy yksi poikkeava havainto. Kun se poistetaan, korrelaatio säilyy voimakkaana.
- b) Tuloksiin sisältyy yksi poikkeava havainto. Kun se poistetaan, korrelaatio heikkenee.

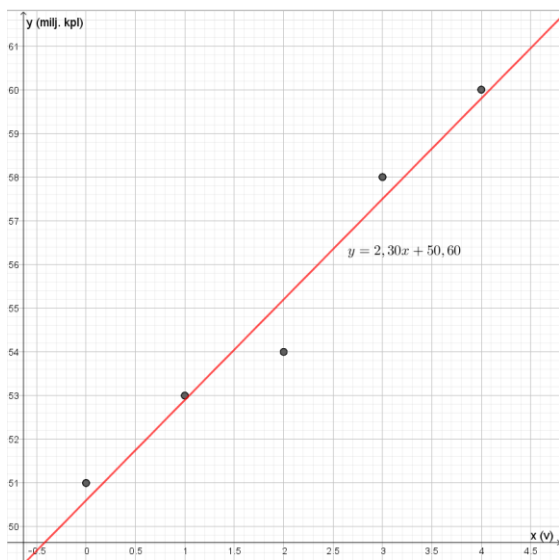
7.14

a) Ratkaistaan tehtävä GeoGebran taulukkolaskennalla.

Muuttuja x on vuodesta 2010 kulunut aika vuosina ja muuttuja y pakettien määrä. Taulukoidaan havaintoarvot.

	A	B
1	Aika x (v)	Pakettien määrä (milj. kpl)
2	0	51
3	1	53
4	2	54
5	3	58
6	4	60

Piirretään hajontakuvio, tehdään lineaarinen sovitus ja määritetään korrelaatiokerroin.

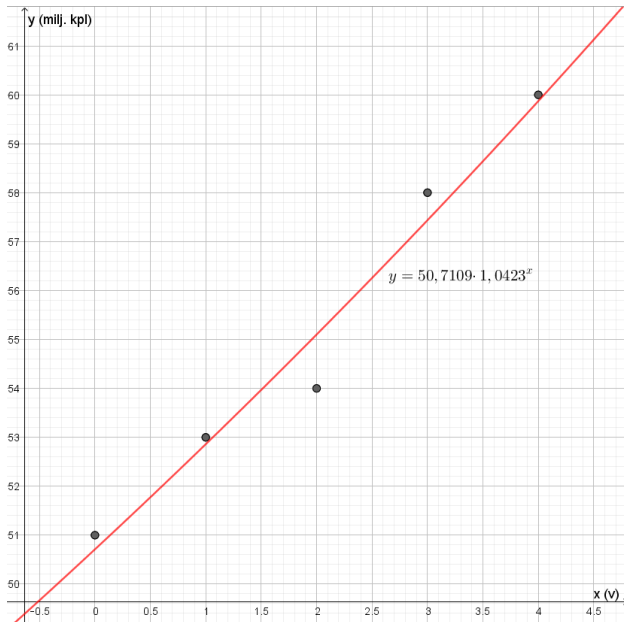

KeskiarvoX	2
KeskiarvoY	55.2
Sx	1.5811
Sy	3.7014
r	0.9825
ρ	1
Sxx	10
VarianssiY	54.8
Sxy	23
R^2	0.9653
SSE	1.9

Hajontakuvion ja selityksasteen $r^2 \approx 0,97$ perusteella muuttujien välillä näyttää olevan voimakas positiivinen lineaarinen riippuvuus.

Regressiosuoran yhtälö $y = 2,30x + 50,60$ antaa vuoden 2023 ennusteeksi $y = 2,30 \cdot 13 + 50,60 \approx 81$ pakettia.

Kokeillaan seuraavaksi eksponentiaalista mallia.

KeskiarvoX	2
KeskiarvoY	55.2
Sx	1.5811
Sy	3.7014
r	0.9825
ρ	1
Sxx	10
VarianssiY	54.8
Sxy	23
R^2	0.9699
SSE	1.6492

Hajontakuvion ja selitystasteen $r^2 \approx 0,97$ perusteella muuttujien välistä riippuvuutta kuvaa hyvin myös eksponentiaalinen riippuvuus (Kasvu).

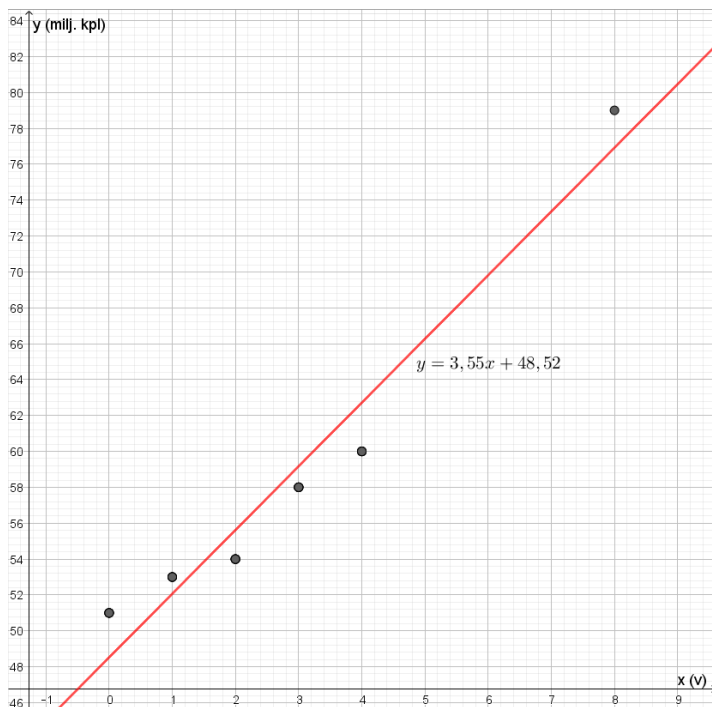
Neljän desimaalin tarkkuudella ilmoitettu regressiokäyrän yhtälö

$y = 50,7109 \cdot 1,0423^x$ antaa vuoden 2023 ennusteeksi

$y = 50,7109 \cdot 1,0423^{13} \approx 87$ miljoonaa pakettia.

Myös epätarkempaa regressiokäyrän yhtälöä voi käyttää. Silloin ennuste saattaa hieman muuttua.

- b)** Lisätään taulukkoon havaintoarvo $x = 8$ ja $y = 79$, piirretään uusi hajontakuvio ja tehdään ensiksi lineaarinen sovitus.

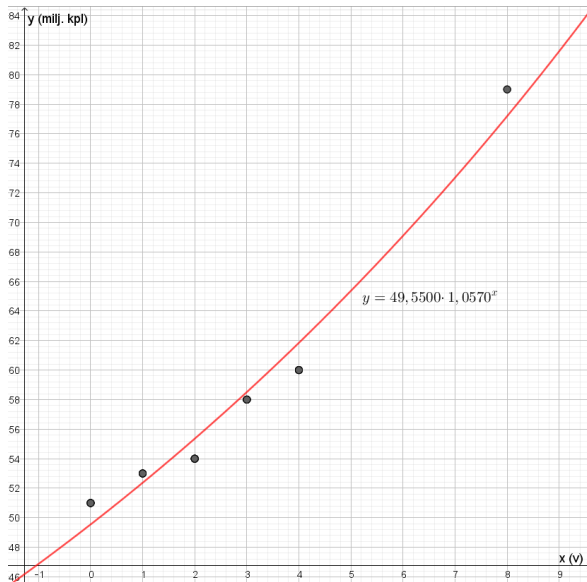

KeskiarvoX	3
KeskiarvoY	59.1667
Sx	2.8284
Sy	10.2648
r	0.9782
ρ	1
Sxx	40
VarianssiY	526.8333
Sxy	142
R ²	0.9568
SSE	22.7333

Hajontakuvion ja selityssasteen $r^2 \approx 0,96$ perusteella muuttujien välillä näyttää olevan voimakas positiivinen lineaarinen riippuvuus.

Regressiosuoran yhtälö $y = 3,55x + 48,52$ antaa vuoden 2023 ennusteeksi $y = 3,55 \cdot 13 + 48,52 \approx 95$ pakettia.

Kokeillaan seuraavaksi eksponentiaalista mallia.

KeskiarvoX	3
KeskiarvoY	59.1667
Sx	2.8284
Sy	10.2648
r	0.9782
p	1
Sxx	40
VarianssiY	526.8333
Sxy	142
R ²	0.9786
SSE	11.2749

Hajontakuvion ja selityssasteen $r^2 \approx 0,98$ perusteella muuttujien välistä riippuvuutta kuvaa hyvin myös eksponentiaalinen riippuvuus (Kasvu).

Neljän desimaalin tarkkuudella ilmoitettu regressiokäyrän yhtälö

$$y = 49,5500 \cdot 1,0570^x \text{ antaa vuoden 2023 ennusteeksi}$$

$$y = 49,5500 \cdot 1,0570^{13} \approx 102 \text{ miljoonaa pakettia.}$$

- c) Kaikki ennusteet sisältävät epävarmuutta. Ne myös poikkeavat toisistaan jonkin verran. Varmemman ennusteen tekemiseen tarvitaan enemmän havaintoarvoja.

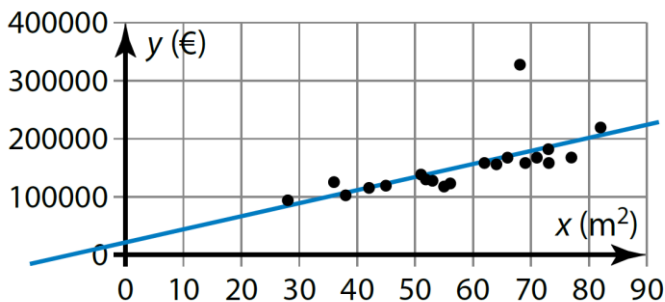
Vastaus

- a) Lineaarisen mallin ($y = 2,30x + 50,60$ $r^2 \approx 0,97$) mukaan
81 miljoonaa kappaletta.
Eksponentiaalisen mallin ($y = 50,7109 \cdot 1,0423^x$; $r^2 \approx 0,97$) mukaan
87 miljoonaa kappaletta.
- b) Lineaarisen mallin ($y = 3,55x + 48,52$ $r^2 \approx 0,96$) mukaan
81 miljoonaa kappaletta.
Eksponentiaalisen mallin ($y = 49,5500 \cdot 1,0570^x$ $r^2 \approx 0,98$) mukaan
102 miljoonaa kappaletta.
- c) Molemmat ennusteet sisältävät epävarmuutta. Varmemman ennusteen tekemiseen tarvitaan enemmän havaintoarvoja.

7.15

Ratkaistaan tehtävä GeoGebran taulukkolaskennalla. Avataan aineisto GeoGebralla.

Piirretään hajontakuvio.

Kuviossa on poikkeava havaintoarvo (68, 329 000). Aineistossa arvo sijaitsee rivillä 21.

- a) Lasketaan pinta-alojen keskiarvo ja keskihajonta koko aineistosta.

Keskiarvo on $58,1 \text{ m}^2$ ja keskihajonta $14,9 \text{ m}^2$.

n	20
Keskiarvo	58.05
σ	14.5344
s	14.9119
Σx	1161
Σx^2	71621
Min	28
Q1	48
Mediaani	59
Q3	70
Max	82

Poistetaan aineistosta poikkeava arvo ja lasketaan keskiarvo ja keskihajonta uudestaan.

Ilman poikkeavaa arvoa keskiarvo on $57,5 \text{ m}^2$ ja keskihajonta $15,1 \text{ m}^2$. Poikkeava arvo ei vaikuta merkittävästi pinta-alan keskiarvoon eikä keskihajontaan.

n	19
Keskiarvo	57.5263
σ	14.7269
s	15.1304
Σx	1093
Σx^2	66997
Min	28
Q1	45
Mediaani	56
Q3	71
Max	82

- b) Lasketaan hintojen keskiarvo ja keskihajonta koko aineistosta.

Keskiarvo on 153 925 € ja keskihajonta 50 988 €.

n	20
Keskiarvo	153925
σ	49696.6485
s	50987.6856
Σx	3078500
Σx^2	523253250000
Min	95000
Q1	122000
Mediaani	148000
Q3	168500
Max	329000

Poistetaan aineistosta poikkeava arvo ja lasketaan keskiarvo ja keskihajonta uudestaan.

Ilman poikkeavaa arvoa keskiarvo on 144 711 € ja keskihajonta 30 850 €. Poikkeava arvo nostaa sekä keskiarvoa että keskihajontaa.

n	19
Keskiarvo	144710.5263
σ	30026.8808
s	30849.6875
Σx	2749500
Σx^2	415012250000
Min	95000
Q1	120000
Mediaani	139000
Q3	168000
Max	220000

- c) Määritetään korrelaatiokerroin, kun käytetään koko aineistoa.

Koko aineiston korrelaatiokertoimen $r = 0,66$ perusteella pinta-alan ja hinnan välillä näyttää olevan kohtalainen positiivinen lineaarinen riippuvuus.

KeskiarvoX	58.05
KeskiarvoY	153925
Sx	14.9119
Sy	50987.6856
r	0.657
p	0.8731
Sxx	4224.95
VarianssiY	49395137500
Sxy	9491575
R ²	0.4317
SSE	28071809181.1737

Poistetaan aineistosta poikkeava arvo ja määritetään korrelaatiokerroin uudestaan.

Ilman poikkeavaa arvoa korrelaatiokerroin on $r = 0,91$ eli pinta-alan ja hinnan välillä näyttää olevan voimakas positiivinen lineaarinen riippuvuus.

KeskiarvoX	57.5263
KeskiarvoY	144710.5263
Sx	15.1304
Sy	30849.6875
r	0.9115
p	0.8941
Sxx	4120.7368
VarianssiY	17130657894.7368
Sxy	7657894.7368
R ²	0.8307
SSE	2899379837.5354

- d) Määritetään regressiosuoran yhtälö, kun käytetään aineistoa, josta on poistettu poikkeava arvo.

Regressiosuoran yhtälö on $y = 1858,38x + 37804,77$. Sijoitetaan yhtälöön poistetun asunnon pinta-ala $x = 68$ (m²).

$$y = 1858,38 \cdot 68 + 37804,77 \approx 164000$$

Poistetun asunnon hinta olisi regressiosuoran yhtälön perusteella 164 000 €.

Vastaus

- a) Koko aineisto: keskiarvo $58,1 \text{ m}^2$ ja keskihajonta $14,9 \text{ m}^2$.
Ilman poikkeavaa arvoa: keskiarvo $57,5 \text{ m}^2$ ja keskihajonta $15,1 \text{ m}^2$.
Poikkeava arvo ei vaikuta merkittävästi.
- b) Koko aineisto: keskiarvo $153\,925 \text{ €}$ ja keskihajonta $50\,988 \text{ €}$.
Ilman poikkeavaa arvoa: keskiarvo $144\,711 \text{ €}$ ja keskihajonta $30\,850 \text{ €}$.
Poikkeava arvo nostaa keskiarvoa ja keskihajontaa.
- c) Koko aineisto: $r = 0,66$; kohtalainen lineaarinen riippuvuus.
Ilman poikkeavaa arvoa: $r = 0,91$; voimakas lineaarinen riippuvuus.
- d) $164\,000 \text{ €}$

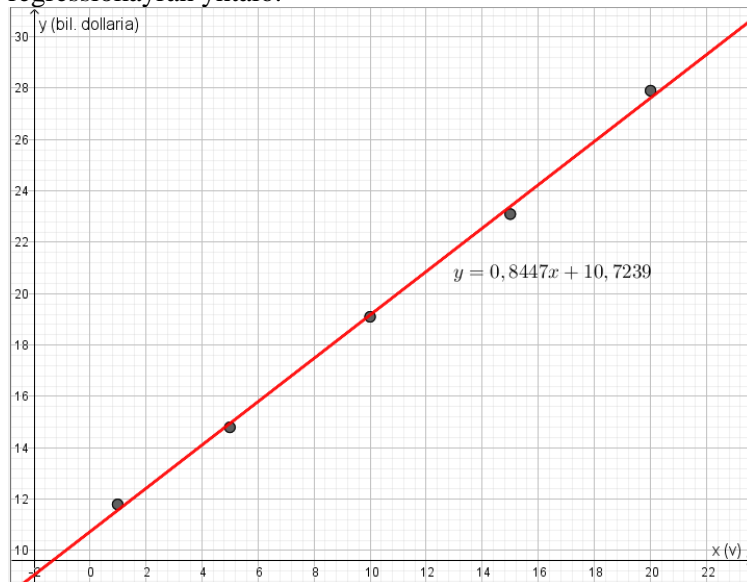
7.16

- a) Ratkaistaan tehtävä GeoGebran taulukkolaskennalla. Avataan aineisto GeoGebralla.

Muuttuja x on vuodesta 1960 kulunut aika vuosina ja muuttuja y bruttokansantuote. Taulukoidaan kulunut aika.

	A	B	C
1	Vuosi	Aika x (v)	GWP y
2			(biljoonaa dollaria)
3	1961	1	11.8
4	1965	5	14.8
5	1970	10	19.1
6	1975	15	23.1
7	1980	20	27.9

Huomioidaan ainoastaan vuodet 1961–1980. Piirretään hajontakuviota, kokeillaan, mikä sovitus sopii aineistoon parhaiten ja määritetään regressiokäyrän yhtälö.

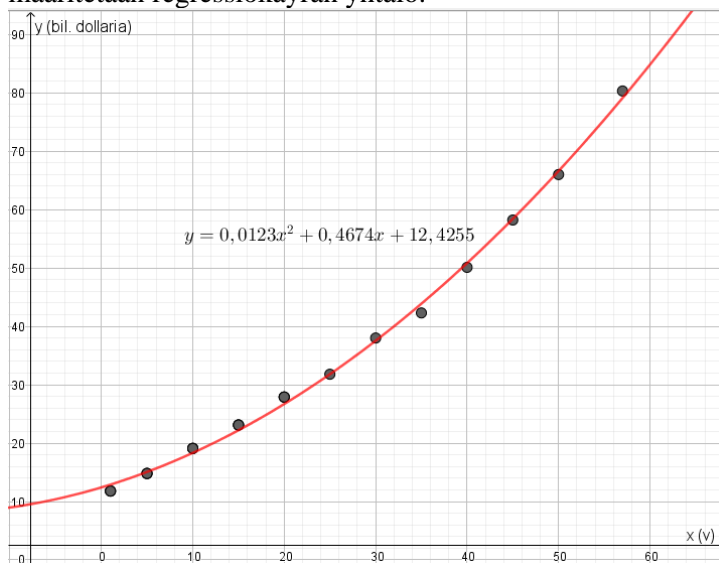
Lineaarinen malli sopii aineistoon parhaiten.

KeskiarvoX	10.2
KeskiarvoY	19.34
Sx	7.5961
Sy	6.4213
r	0.9993
ρ	1
Sxx	230.8
VarianssiY	164.932
Sxy	194.96
R ²	0.9985
SSE	0.2466

Regressiosuoran yhtälö $y = 0,8447x + 10,7239$ antaa vuoden 2050 ennusteeksi $y = 0,8447 \cdot 90 + 10,7239 = 86,7$ biljoonaa dollaria.

Regressiosuoran yhtälön voi määrittää myös epätarkemmaksi, jolloin ennuste saattaa poiketa hieman tästä.

- b) Huomioidaan seuraavaksi kaikki aineiston vuodet. Piirretään hajontakuvi, kokeillaan, mikä sovitus sopii aineistoon parhaiten ja määritetään regressiokäyrän yhtälö.

2. asteen polynominen malli sopii aineistoon parhaiten.

KeskiarvoX	27.75
KeskiarvoY	38.6167
Sx	18.1765
Sy	21.5027
r	0.9856
p	1
Sxx	3634.25
VarianssiY	5086.0167
Sxy	4237.55
R ²	0.9982
SSE	9.2049

Regressiokäyrän yhtälö $y = 0,0123x^2 + 0,4674x + 12,4255$ antaa vuoden 2050 ennusteeksi

$$y = 0,0123 \cdot 90^2 + 0,4674 \cdot 90 + 12,4255 \approx 154 \text{ biljoonaa dollaria.}$$

- c) Vuoden 1961 bruttokansantuote oli 11,8 biljoonaa dollaria.

Kymmenkertainen bruttokansantuote on 118 biljoonaa dollaria.

Sijoitetaan a-kohdan regressiokäyrän yhtälöön $y = 0,8447x + 10,7239$

bruttokansantuotteeksi $y = 118$ ja ratkaistaan aika x CAS-laskimella.

$$118 = 0,8447x + 10,7239$$

$$x \approx 127$$

Lineaarisen mallin mukaan bruttokansantuote on kasvanut kymmenkertaiseksi vuonna $1960 + 127 = 2087$.

Sijoitetaan b-kohdan regressiokäyrän yhtälöön

$$y = 0,0123x^2 + 0,4674x + 12,4255 \text{ bruttokansantuotteeksi } y = 118$$

ja ratkaistaan aika x CAS-laskimella.

$$118 = 0,0123x^2 + 0,4674x + 12,4255$$

$$x \approx 76 \text{ (tai } x \approx -114)$$

Mallin perusteella negatiivinen ratkaisu voidaan hylätä.

2 asteen polynomisen mallin mukaan bruttokansantuote on kasvanut kymmenkertaiseksi vuonna $1960 + 76 = 2036$.

Vastaus

- a) lineaarisen mallin mukaan 86,7 biljoonaa dollaria
- b) 2. asteen polynomisen mallin mukaan 154 biljoonaa dollaria
- c) lineaarisen mallin mukaan vuonna 2087,
2. asteen polynomisen mallin mukaan vuonna 2036

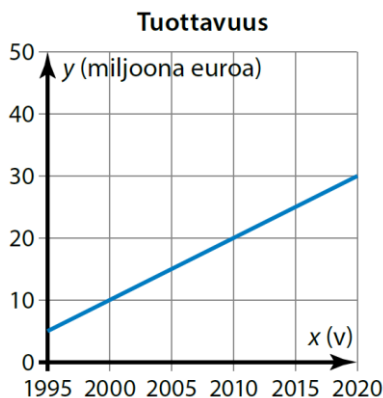
7.17

Aika-akseli ei ole tasavälinen, vaan yksittäinen väli kuvaa eri aikaa. Akselin alkupäässä yksi väli on 10 vuotta ja loppupäässä yksi vuosi.

Piirretään korjattu kuvio LibreOffice Calc -ohjelmistolla. Syötetään tehtävän kuvioista saadut tiedot taulukkolaskennan sarakkeisiin.

	A	B
1	x (v)	y (miljoonaa euroa)
2	1995	6
3	2005	15
4	2010	20
5	2013	23
6	2016	26
7	2017	27
8	2019	29
9	2020	30

Aika-akselin saa tasaväliiseksi valitsemalla **Ohjattu kaavion luonti** -valikosta **XY (hajonta)**.

Tuottavuus on todellisuudessa kasvanut tasaisesti.